

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ В СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Інтеграція України в Європейський простір гостро поставила питання щодо підвищення якості підготовки кваліфікованих й конкурентоспроможних кадрів у вищих навчальних закладах і визначила цей процес необхідною умовою зміцнення соціально-економічного потенціалу держави. Установлено, що рівень розвитку країни європейського суспільства залежить від якості підготовки фахівців, від матеріально-технічних і педагогічних умов, які створюються в навчально-виховному процесу вищої школи.

Зокрема в Бухарестському комюніке від 26-27 квітня 2012 р. з-поміж цілей освітньої євроінтеграції передбачено: поліпшення здатності випускників до працевлаштування, задоволення більш широких потреб суспільства та ринку праці. А Світовий банк свою Доповідь щодо світового розвитку в 2013 р. повністю присвятив питанням зайнятості населення, визначивши професійну підготовку найскладнішою проблемою вищої школи і найнагальнішим питанням розвитку світового співтовариства загалом. Отже, обсяги підготовки фахівців з вищою освітою у сучасних умовах є вирішальним чинником підвищення освітнього потенціалу і мають досягати відповідних показників розвинених країн світу. Так, за даними Доповіді стосовно розвитку людини, опублікованої Програмою розвитку ООН, в Україні середня тривалість навчання становить 11,3 р., а очікувана від реформ – 14,7 р. Водночас відповідні показники Великої Британії складають – 9,3 і 16,1 р.; Німеччини – 12,2 і 15,9 р.; Франції – 10,6 і 16,1 р.; Іспанії – 10,4 і 16,6 р.; Італії – 10,1 і 16,3 р.; Польщі – 10,0 і 15,3 р.; США – 12,4 і 16,2 р. [3]. Як свідчать наведені дані, Україні варто не зменшувати терміни підготовки фахівців і до того шукати резерви для підвищення її якості. Це стосується й економічної освіти і таких її складових, як бізнес-освіта та підприємницька освіта, зміст яких поки що не є остаточно узгодженим.

Аналіз останніх публікацій. Цим та іншим проблемам економічної освіти і виховання майбутніх фахівців присвячено наукові дослідження М. Вачевського, В. Козакова, Н. Побірченко та ін. Значний внесок у формування педагогічних засад економічної освіти зробили А. Абрамова, К. Беркита, Ф. Бутинець, А. Лівшиць, М. Левочко, І. Носаченко, О. Падалка, І. Прокопенко, Л. Прусова, І. Радіонова, О. Собчук, О. Шпак, О. Чухно та ін. Науковці розглядають економічне виховання як оволодіння студентами економічними знаннями та вміннями, потребами в їх застосуванні на практиці. Розв'язання окремих питань підготовки фахівців економічного профілю займаються О. Аксьонова, Н. Волкова, Г. Гіптерс, Г. Гребенюк, М. Коляда, Г. Копил, В. Стасюк та ін. Шляхи впровадження активних методів і форм навчання, зокрема тренінгів у процес професійної підготовки майбутніх економістів, досліджували Л. Бондарева, І. Носаченко, Т. Поясок, Л. Савенкова, О. Щербак та ін.

Поряд з цим аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує підвищену увагу науковців і педагогів-практиків до педагогічних умов формування в майбутніх фахівців професійної компетентності як ефективного й дієвого механізму інтегрованого впливу всіх компонентів навчально-виховного процесу. Зокрема умови формування професійної культури, професійної спрямованості і компетентності майбутніх фахівців досліджували І. Зязюн, М. Вачевський, О. Гура, М. Коляда, Г. Копил, В. Петрук, О. Рембач, І. Сенча, Л. Сподін, В. Стельмашенко, О. Фурса та ін.

Метою статті є визначення та обґрунтування педагогічних умов, що сприятимуть підвищенню ефективності розвитку підприємницької компетентності у студентів економічних спеціальностей.

У словнику з освіти та педагогіки «умова» визначається як сукупність мінливих природних, соціальних, зовнішніх та внутрішніх впливів, що змінюють фізичний, психічний, моральний розвиток людини, її поведінку, обставини виховання і навчання [2]. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури науковці виокремлюють наступні аспекти визначення поняття «умови» (табл. 1).

Таблиця 1

**Визначення поняття «умова» в науковій літературі
(складено за В. Литвином [5])**

№	Визначення	Дослідники
1.	Умови – сукупність об’єктивних можливостей змісту, форм, методів і матеріально-просторового середовища, спрямованих на вирішення поставлених задач	А. Найн
2.	Умови – сукупність взаємозалежних і взаємообумовлених обставин процесу діяльності	С. Ожегов
3.	Умови – сукупність внутрішнього й зовнішнього, сутності й явища	Н. Яковлева
4.	Умови – вираз ставлення предмета до явищ, що його оточують і без яких він існувати не може	І. Фролов
5.	Умови – категорія, що визначається як система певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, які об’єктивно склалися чи суб’єктивно створені та необхідні для досягнення конкретної педагогічної мети	О. Пехота
6.	Умови – правила, що забезпечують оптимальну діяльність	І. Борукова
7.	Умови – підсумок цілеспрямованого відбору, конструювання і застосування елементів, змісту, методів (прийомів), а також організаційних форм навчання для досягнення дидактичних цілей	В. Андреев
8.	Умови – взаємопов’язана сукупність внутрішніх параметрів та зовнішніх характеристик функціонування, що забезпечують високу результативність навчального процесу і відповідають психолого-педагогічним критеріям оптимальності	В. Манько
9.	Умови – сукупність зовнішніх та внутрішніх обставин (об’єктивних заходів) освітнього процесу, від реалізації яких залежить досягнення поставлених дидактичних цілей	М. Малькова
10.	Умови – сукупність правил та норм, вимог, дотримання яких є необхідним для забезпечення чогось	Л. Олексієнко

Передусім, зазначає С. Трубачева, створювані педагогічні умови мають сприяти чіткому усвідомленню суб’єктами навчального процесу специфіки закладеної в поняття «компетентність» як педагогічної категорії, що характеризує як певний стан в освітньому процесі, так і його кінцевий результат – результат освіти [8, с. 53-58.]. Оскільки сьогодні в процесі набуття практики ділової людини є важливою схема не «знання і дія», а «мислення і моделювання» запорукою успішної діяльності майбутнього підприємця є вчасний розвиток тих компетентностей, які в процесі освіти адаптивного спрямування дозволяють у конкретних ситуаціях обирати або створювати необхідні засоби навчання.

Навчально-виховний процес у вищій економічній школі розглядаємо як процес (від лат. *processus* – просування) цілеспрямованої діяльності викладача з метою створення умов для розвитку особистості майбутнього фахівця-підприємця. Цей процес передбачає не лише отримання студентом сукупності необхідних професійних знань, а й формування певних соціокультурних навичок, необхідних фахових умінь, системи поглядів, що становлять загальний рівень духовного розвитку сучасної людини-підприємця та є

наслідком дії чинників культурного й матеріального середовища.

Ураховуючи вищезазначене, можна виокремити кроки, які є взаємопов'язаними і взаємозумовленими ланками технологічного ланцюга педагогічного процесу розвитку компетентностей майбутніх фахівців-підприємців: визначення мети педагогічної діяльності та гіпотези щодо її кінцевого результату → окреслення принципів побудови педагогічного процесу → визначення етапів роботи; форм, засобів, методів і прийомів навчально-виховної діяльності → створення умов для розгортання діяльності суб'єктів педагогічного процесу → моніторинг і оцінка результатів на конкретному відрізку професійної підготовки.

На основі аналізу наукової літератури та проведених дослідницько-експериментальних дій нами виокремлено такі педагогічні умови підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю і розвитку в них компетентності до підприємницької діяльності: застосування інтеграційного підходу до вивчення економічних дисциплін; організація навчального комунікативного простору та моделювання комунікативних ситуацій професійного характеру; забезпечення взаємозв'язку навчального матеріалу фундаментальних економічних дисциплін із змістом господарської діяльності підприємств; наближення процесу підготовки студентів до практичної діяльності підприємця-новатора. Розглянемо їх більш детально.

Інтегративний підхід в освіті розуміємо як процес інтеграції змісту освіти, доцільного об'єднання його елементів у цілісність і визначаємо цей підхід як певну загальнокультурну тенденцію сучасного освітнього простору [2, с. 356]. Результатом застосування інтегративного підходу має стати цілісно сформована професійна підготовка майбутніх економістів-підприємців як інтегрована єдність фахової, гуманітарної, практичної, науково-дослідницької тощо її складових, що перевтілюють навчальний процес на «міжпредметний механізм» об'єднання різнорідних знань. Внаслідок має бути досягнена цілісність знань студентів, яка формується на основі узагальненого розуміння спільних для гуманітарних і фахових дисциплін понять, застосування одного типу методів і форм навчання (зокрема, інтерактивних), міжпредметних засобів контролю та корекції навчальних досягнень студентів [1, с. 356].

Аналіз досліджень і публікацій виокремлює підвищену увагу до тих аспектів професійної підготовки майбутніх економістів, які формують їх здатність до професійного спілкування. Оскільки підприємець, діючи на економічному ринку, має спілкуватися з діловими партнерами по бізнесу, спеціалістами різного рівня, тому необхідним є опанування майбутніми фахівцями самою діяльністю спілкування, а не лише її тезаурусом. Саме тому, організація навчального комунікативного простору та моделювання комунікативних ситуацій професійного характеру нами розглядається як умова інтелектуального розвитку людини з вищою освітою; умова, що сприятиме розвитку в майбутніх фахівців компетентностей до підприємницької діяльності та має забезпечити оволодіння ними високим рівнем професійно-комунікативних умінь.

Специфіка професійного спілкування економіста-підприємця полягає в тому, що учасники діалогу намагаються вирішити економічні проблеми та завдання, актуальні для їхньої професії. Під професійним спілкуванням економіста-підприємця ми розуміємо мовленнєву взаємодію фахівця в сфері економічних відносин із колегами, партнерами, замовниками підприємства чи установи в умовах професійної діяльності. Статус кожного зі співрозмовників у цій взаємодії є чітко визначеним, а сам процес спілкування є вирішенням виробничих питань засобами впливу на погляди, емоції чи поведінку комунікантів і такий, що здійснюється відповідно до функцій і поставлених цілей [9, с. 34].

Важливою умовою є професійна адаптованість процесу підготовки майбутніх економістів-підприємців, спрямованого на становлення готовності до виконання професійних функцій, формування професійної придатності, самостійності, що може

розглядатися як процес поступової адаптації до самостійної підприємницької діяльності.

Професійна адаптація визначається науковцями як комплексна система заходів, спрямована на надання допомоги людині в її пристосуванні до психологічних, організаційних та технологічних умов професійної діяльності у певній галузі, з урахуванням її специфіки [2, с. 12]. Адаптування студентів до виконання професійної діяльності самостійно можливе шляхом уведення до навчально-виховного процесу імітаційного моделювання виробничих ситуацій, залучення до створення бізнес-проектів, що передбачають розробку механізмів виходу з «кризових моментів».

Наступною педагогічною умовою успішного розвитку в студентів компетентностей до підприємницької діяльності є забезпечення взаємозв'язку навчального матеріалу фундаментальних економічних дисциплін зі змістом господарської діяльності підприємств, а відтак і включення в зміст навчальної діяльності завдань на контекстній основі. Виконання майбутніми економістами професійних завдань на рівні інновацій та творчості має забезпечити оволодіння ними не лише професійними функціями, а й здатністю вирішувати проблеми з метою «подолання труднощів на ринку», ситуацій «досягнення успіху» в контексті бізнес-планування, «ситуацій довіри і партнерства».

Професійно орієнтована діяльність передбачає обмін інформацією з метою вироблення стратегії й оригінальних способів вирішення професійних проблем. Включення студентів у професійно орієнтовану діяльність відбувається під час оволодіння ними циклом загальнопрофесійних і професійних завдань. Кожен з видів завдань має відповідати міжпредметному принципу й спиратися на платформу теоретичних знань і практичних умінь, ціннісних, соціальних та економічних орієнтацій майбутніх фахівців.

Численними дослідженнями встановлено, що ефективність професійної підготовки зростає з-за введення до неї інформаційно-комунікативної складової, що дозволяє формувати висококваліфікованих економістів, здатних працювати в комп'ютерних мережах; таких, які володіють навичками електронного бізнесу; вміннями самостійно мислити, вільно оперують ринковими поняттями, аналізують ринкову ситуацію за допомогою інформаційних засобів [7, с. 67]. Усе це врешті-решт сприяє підвищенню конкурентоспроможності фахівця.

Дослідники розглядають розвиток конкурентоспроможності як системний динамічний багатоаспектний процес, що включає: прогнозування діяльності; проблемний аналіз, критичне мислення, аналіз особистих досягнень з подальшим засвоєнням і використанням досягнутого; системне бачення, яке ґрунтується на власному функціонуванні та дозволяє змінювати себе, розвивати свої сильні сторони.

Представники Кембріджського екзаменаційного синдикату М. Холстед і Т. Орджі зазначають: «Раніше метою іспитів у Кембріджському університеті була перевірка рівня знань і вмінь. На сьогодні усвідомлено, що освіта повинна бути доповнена формуванням ключових компетенцій, і саме вони враховуються під час вступу до Кембріджського університету. Завдання університету не лише в тому, щоб дати студентам знання, але й в тому, щоб підвищити рівень цих компетенцій» (4, с. 6-16).

Досліджуючи проблему розвитку компетентностей до підприємницької діяльності у студентів економічних спеціальностей, нами було визначено низку необхідних особистісних й специфічних якостей успішного підприємця, що мають бути розвинуті в процесі впровадження вищезазначених педагогічних умов (рис. 1).

В основу формування в майбутніх економістів компетентності до підприємницької діяльності було покладено особистісно-орієнтований підхід, який об'єднує та втілює такі ідеї підготовки майбутніх фахівців, а саме: гармонійний розвиток особистості, аксіологізацію педагогічних стосунків як основи формування демократичної і повнофункціональної особистості, формування позитивної Я-концепції, формування індивідуальних особистісних якостей відповідно до кінцевої мети – підготовки визначеного типу підприємця (комерсанта, посередника, управлінця, новатора) [6, с. 134].

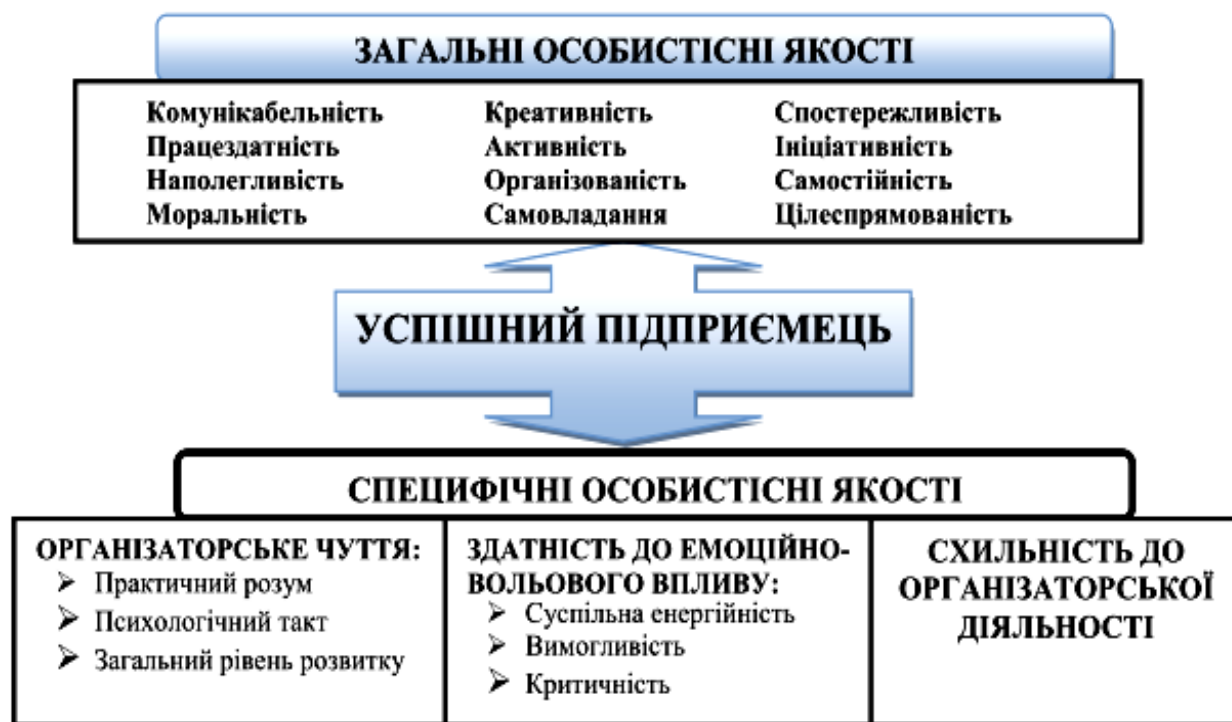

Рис. 1. Структурна модель особистісних й специфічних якостей успішного підприємця.

Із цією метою нами було створено та апробовано методико-технологічну картку (табл. 2). Картка ілюструє формувальні і розвивальні засоби відповідно до набору компетентності майбутніх фахівців економічного профілю до підприємницької діяльності (маркетингово-аналітичної, науково-дослідної, комунікативної, дослідницької, креативної, психолого-організаційної, соціально-психологічної).

Таблиця 2

Методико-технологічна карта розвитку в майбутніх економістів компетентностей до підприємницької діяльності

Форми роботи	індивідуальні, групові, експертні й творчі групи; економічні лабораторії, проектні лабораторії, практикуми, «круглий стіл», спецпрактикуми, конференції, конкурси-захисти, комплексні програми;
Методи	професійно-орієнтовані задачі, метод проектів, кейс-метод, баскет-метод, ігрове проектування, імітаційно-ігрове моделювання, тренінги, мікрвикладання, організаційно-діяльнісна гра, бізнес-інкубатор.
Типи підприємців	Комплексні програми для розвитку компетентностей
I тип, підприємець-комерсант	<p>Маркетингово-аналітична: КЕЙСИ: «Обґрунтування та експертиза бізнес-проектів»; «Бізнес-план: технологія розробки»; «Економіка підприємства».</p> <p>Соціальна: ТРЕНІНГИ: «Стратегічне партнерство»; «Економіка праці та соціально-трудова відносина».</p> <p>Науково-дослідна: Програма «Бізнес-план: технологія розробки». КЕЙС: «Економіка та організація діяльності об'єднань підприємств». Розробка та захист бізнес-проектів. Розробка та захист творчих проектів. Участь у Всеукраїнських конкурсах бізнес-проектів. Ситуативні ігри. Вступна організаційно-діяльнісна гра: «Підприємництво і підприємці».</p>

II тип, підприємець- посередник	<p>Комунікативна: КЕЙС «Підприємництво та бізнес-культура». Розробка та захист творчих проектів. Ситуативні ігри. Проекти бізнес-моделей.</p> <p>Дослідницька: Програма «Бізнес-план технологія розробки». КЕЙС «Економіка та організація діяльності об'єднань підприємств». Розробка та захист бізнес-проектів; Розробка та захист творчих проектів Участь у Всеукраїнських конкурсах бізнес-проектів. Ситуативні ігри;</p> <p>Креативна: КЕЙСИ: «Обґрунтування та експертиза бізнес-проектів»; «Економіка та організація діяльності об'єднань підприємств». Розробка та захист бізнес-проектів. Розробка та захист творчих проектів. Формувальна організаційно-діяльнісна гра «Управління підприємством в умовах невизначеності й ризику».</p>
III тип, підприємець- управлінець	<p>Науково-дослідна: Програма «Бізнес-план технологія розробки». КЕЙС «Економіка та організація діяльності об'єднань підприємств» Розробка та захист бізнес-проектів. Розробка та захист творчих проектів. Участь у Всеукраїнських конкурсах бізнес-проектів. Ситуативні ігри.</p> <p>Психолого-організаційна: Міжпредметний спецкурс «Економіка й бізнес-планування», «Підприємництво». КЕЙСИ «Підприємництво та бізнес-культура»; «Професійна кар'єра успішного фахівця-економіста». Розробка та захист творчих проектів. Ситуативні ігри.</p> <p>Соціально-психологічна: ТРЕНІНГИ: «Стратегічне партнерство»; «Економіка праці та соціально-трудові відносини». Розробка та захист творчих проектів. Ситуативні ігри. Розвивальна організаційно-діяльнісна «Регіональний бізнес-проект».</p>
IV тип підприємець- новатор	<p>Креативна: КЕЙСИ: «Обґрунтування та експертиза бізнес-проектів»; «Економіка та організація діяльності об'єднань підприємств». Розробка та захист бізнес-проектів. Розробка та захист творчих проектів.</p> <p>Соціально-психологічна: ТРЕНІНГИ: «Стратегічне партнерство»; «Економіка праці та соціально-трудові відносини». Розробка та захист творчих проектів; Ситуативні ігри.</p> <p>Науково-дослідна: Проектні лабораторії. Розробка та захист бізнес-проектів. Розробка та захист творчих проектів. Участь у Всеукраїнських конкурсах бізнес-проектів. Ситуативні ігри. Розвивальна організаційно-діяльнісна «Регіональний бізнес-проект».</p>

Висновки. Запорукою успішної діяльності майбутнього підприємця є вчасний розвиток його компетентностей. Педагогічними умовами ефективності цього процесу є: застосування інтеграційного підходу до вивчення економічних дисциплін; організація навчального комунікативного простору та моделювання комунікативних ситуацій професійного характеру; урахування рівнів професійної адаптованості фахівців економічного профілю; забезпечення взаємозв'язку навчального матеріалу фундаментальних економічних дисциплін зі змістом господарської діяльності підприємств; наближення процесу підготовки студентів до практичної діяльності підприємця-новатора.

Література:

1. Дьяченко М. И. Психология высшей школы : учеб. пособие для вузов / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – Мн. : Изд-во БГУ, 1981. – 383 с.
2. Енциклопедія освіти / [гол. ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Євростат : [Електронний ресурс] : сайт Eurostat: Your key to European statistics. – Режим доступу: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (дата звернення 2013-2014). – Назва з екрану.
4. Ковальчук Г. О. Активізація навчання в економічній освіті : навч. посібн. / Г. О. Ковальчук. – [вид. 2-ге, доп.]. – К. : КНЕУ, 2003. – 298 с.
5. Литвин А. В.. Методологічні засади поняття «педагогічні умови» : на допомогу здобувачам наукового ступеня / Андрій Вікторович Литвин. – Львів : СПОЛОМ, 2014. – 76 с.
6. Платонов К. К. Структура и развитие личности / К. К. Платонов. – М. : Наука, 1986. – 256 с
7. Стасюк В. Д. Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх економістів у комплексі «школа – вищий заклад освіти» : автореф. дис. ... к-та пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / В. Д. Стасюк. – О., 2003. – 20 с.
8. Трубочева С. В. Умови реалізації компетентнісного підходу в навчальному процесі / С. В. Трубочева // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / ред. О. В. Овчарук. – К. : «К.І.С», 2004. – С. 53–58.
9. Ярошук І. Д. Підготовка майбутніх економістів до професійного спілкування у процесі вивчення гуманітарних дисциплін : дис. ... к-та пед. наук : 13.00.04 / Ярошук Ірина Дмитрівна. – Тернопіль, 2010. – 250 с.

У статті розглядаються питання розвитку підприємницької компетентності в студентів економічних спеціальностей; визначаються й обґрунтовуються педагогічні умови, що сприяють підвищенню ефективності цього процесу. Як наслідок теоретичних і емпіричних узагальнень, подається авторська розробка методико-технологічної картки розвитку в майбутніх економістів компетентностей до підприємницької діяльності в процесі професійної підготовки, що акцентує увагу на особистісно-діяльнісному підході, ілюструє формувальні й розвивальні засоби, форми і методи роботи в цьому напрямі.

Ключові слова: компетентність до підприємницької діяльності; студенти економічних спеціальностей.

Матукова А. И. Педагогические условия развития у студентов экономических специальностей компетентности к предпринимательской деятельности.

В статье рассматриваются вопросы развития предпринимательской компетентности у студентов экономических специальностей; определяются и обосновываются педагогические условия, содействующие повышению эффективности этого процесса. Как

результат теоретических и эмпирических обобщений, подается авторская разработка методико-технологической карты развития у будущих экономистов компетентностей к предпринимательской деятельности в процессе профессиональной подготовки, которая акцентирует внимание на личностно-деятельном подходе, иллюстрирует формирующие и развивающие средства, формы и методы работы в этом направлении.

Ключевые слова: компетентность к предпринимательской деятельности; студенты экономических специальностей.

Matukova G. I. Pedagogical conditions of development in students of economic specialties of competence to business activity.

In article questions of development of enterprise competence in students of economic specialties are considered; pedagogical conditions which render assistance to increase of efficiency of this process are defined and locate. As the result of theoretical and empirical generalizations, moves author's development of a methodic-and-technological card of development in future economists of competences to business activity in the course of training process which focuses attention on personal-and-activity approach, illustrates the forming and developing means, forms and methods of work in this direction.

Key words: competence to business activity; students of economic specialties.

Рецензент: Хомич Л. О., доктор педагогічних наук, професор

УДК: 001.82:316.722

Пилип Т. Я.

ГЕНЕЗИС ПОНЯТТЯ «МІЖКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ»

Актуальність та постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства, інтеграція України до Європейського Союзу, розширення інформаційного простору, розвиток нових, перш за все, інформаційних технологій, фундаментальні зміни процесів міграції неминуче призводять до того, що спілкування представників різних культур стає повсякденною реальністю. Тому міжнаціональні, міжгрупові та міжособистісні контакти, в яких відбувається зіткнення різних культур, є неминучими. У зв'язку з цим підвищуються вимоги до міжкультурної освіти, і головним напрямом інноваційної діяльності у сучасній системі підвищення кваліфікації стає розробка та реалізація моделі розвитку міжкультурної компетентності фахівців.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблеми міжкультурної комунікації привертати увагу багатьох дослідників різних сфер науки: філософів (М. Бахтін, В. Біблер, М. Каган), етнопсихологів (В. Крисько, Н. Лебедева, В. Садохін, А. Стефаненко), соціологів (В. Кочетков), культурологів (А. Грушевицька, В. Попков, В. Садохін), лінгвістів (А. Бурак, І. Волкова, Д. Гудков, О. Леонтович, С. Тер-Мінасова, Н. Рощина), спеціалістів в області методики викладання іноземних мов (Н. Гальскова, І. Халєєва та ін.).

Питання підготовки до міжкультурної взаємодії розробляються як зарубіжними, так і вітчизняними вченими та педагогами (Т. Астафурова, Н. Баграмова, М. Беннет, М. Бирам, Є. Верещагін, Д. Гудков, Г. Єлізарова, В. Кабакчи, В. Костомаров, С. Крамш, Л. Самовар, В. Сафонова, С. Тер-Мінасова, В. Фурманова та ін.).

Знання, вміння та особистісні якості, які дозволяють здійснювати ефективне міжкультурне спілкування, об'єднуються науковцями в поняття «міжкультурна компетентність» (іноді використовуються терміни «інтеркультурна компетентність», «крос-культурна компетентність», «мультикультурна компетентність», «міжкультурна компетенція»), дослідженню котрого також присвячена значна кількість робіт вітчизняних